

LAVRENTİYEV KRONİĞİ
GEÇMİŞ YILLARIN HİKÂYESİ

İLK RUS TARİHİ

1. CİLT

KEŞİŞ LAVRENTİY

VakıfBank Kültür Yayınları: 0278
Tarih: 076

LAVRENTİYEV KRONİĞİ
GEÇMİŞ YILLARIN HİKÂYESİ
İLK RUS TARİHİ
1. CİLT
KEŞİŞ LAVRENTİY

Özgün Adı
Повесть временных лет по
лаврентьевскому списку
*Povest Vremennih let po
Lavrentiyevskomu spisku*

Türkçesi
Alihan Büyükçolak

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü
Ömer Uzunağaç

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Doç. Dr. Serkan Acar

Son Okuma
Ali Kılıç

VakıfBank Kültür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdizeni Caddesi
No:7/A1 – Kat 13
Ümraniye 34768 İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2024

ISBN 978-625-6647-05-3

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
İmak Ofset Basım Yayın A.Ş.
Akçaburgaz Mh. 137. Sk. No:12
34522 Esenyurt / İstanbul / Türkiye
Tel: +90 444 62 18
Sertifika No: 71320

1. Baskı: Şubat 2024

LAVRENTİYEV KRONİĞİ

GEÇMİŞ YILLARIN HİKÂYESİ

İLK RUS TARİHİ

1. CİLT

KEŞİŞ LAVRENTİY

TÜRKÇESİ

ALİHAN BÜYÜKÇOLAK

ALİHAN BÜYÜKÇOLAK

29 Şubat 1996'da İstanbul'da doğdu. 2015 yılında İstanbul Prof. Dr. Mümtaz Turhan Sosyal Bilimler Lisesi'nden mezun olduktan sonra, aynı yıl, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Tarih Bölümü'ne girdi. 2017 yılında Rossotrudniçestvo Federal Ajansı'nın bursuyla bir sene Moskova'da Milli Araştırma Üniversitesi (NIU) Ekonomi Yüksekokulu'nda (HSE) Rusça dil eğitimi aldı ve St. Petersburg Devlet Üniversitesi'nde 2018 yılı itibarıyla lisans eğitimine başladı. Eğitimine devam ederken St. Petersburg Eski Rus Kültürü Araştırmaları Merkezi'nde Kilise Slavcası öğrenimi gördü. Tarih lisans derecesini, St. Petersburg Devlet Üniversitesi Tarih Enstitüsü'nde 2022'de aldıktan sonra, aynı enstitüde Slav ve Balkan Halkları Tarihi Kürsüsü yüksek lisans talebesi olan Büyükçolak, öğrenimini Milletler Tarihi ve Teorisi, Milliyetçilik Problemleri Programı'nda sürdürmektedir. Rusça ve Türkçe dillerinde 5 hakemli bilimsel makale, 11 tebliğ ve 2 çeviri kitabı bulunmaktadır. Büyükçolak, Rusya Bilim Fonu (RNF) tarafından desteklenen "Arşiv Belgelerine göre XVII. asırda Rus Diplomasinin İran Vektörü" başlıklı proje kapsamında St. Petersburg Devlet Üniversitesi İran İslam Cumhuriyeti Tetkikleri Merkezi'nde araştırma görevlisidir.

Bu çalışmamı, beni 10. sınıftayken Rusça ve Rusya tarihi öğrenmeye yönlendiren, Prof. Dr. Mümtaz Turhan Sosyal Bilimler Lisesi'nden sosyoloji ve tarih öğretmenlerime, pek muhterem Mehmet Aygün ve Emin stnal hocalarıma ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Takdim Aleksandr İlyiç Filyuşkin	9
Çevirmenin Önsözü Alihan Büyükçolak	23
Sonsöz Denis Yevgenyeviç Alimov	69
Lavrentiyev Kroniği Geçmiş Yılların Hikâyesi 1. Cilt	89
Knezler ve Knezlikler Cetveli	401
Dizin	407

TAKDİM

ALEKSANDR İLYİÇ FİLYUŞKİN¹

Bir millet meydana çıkışını, kendi tarihini beyan ederek ilan eder. Bu tarih, o milletin kökenini, onun ilk hükümdarlarını, o millete yazıyı, dini getirmiş, ilk milli efsanelerini yaratmış ve o milletin ilk büyük başarılarına imza atmış kültür dünyasının kahramanlarını hikâyeye eder. Sonrasında, büyük ölçüde efsanevi olan bu tarihin karakterlerinin hatırasına, heykeller ve yazıtlar dikildiğini, kâğıt paralarının üzerinde onların muhayyel portrelerine yerler ayrıldığını görürüz. Erken devirlerin tarihlerinde yer alan o efsaneler, umumiyetle ders kitaplarına girerler ve sonrasında da milli tarihin değer yargılarını meydana getirirler.

Her milletin bu minvalde, kılavuzluk edici evvel zaman kronikleri vardır. Bunlar; İngilizlerde, Muhterem Bede'nin "Anglo Halkının Dinî Tarihi" (takriben 730) ve "Anglosakson Kroniği" (XII. asır), Fransızlarda "Frank Krallığı Yıllıkları" (IX. asır) ve "Frank Tarihi'nin Beş Kitabı" (VII-XII. asırlar), Cermenlerde Coyveyli Wundikind'in (X. asır) "Saksların İcraatları" yahut üç ciltlik "Yıllıkları", Bremenli Adam'ın (1075-1080) "Hamburg Kilisesi Başpiskoposlarının İcraatları", Çeklerde Praglı Cosma'nın (1119-1125) "Çek Kroniği", Lehlerde ise Gall Anonim'in (XII. asrın başları) "Leh Hükümdarları ve Knezlerinin İcraatları yahut Kroniği" gibi eserlerdir . Bunların muadili

---

1. Prof. Dr., St. Petersburg Devlet Üniversitesi Tarih Enstitüsü Slav ve Balkan Ülkeleri Tarihi Kürsüsü Başkanı.

olan ilk Rus kroniğini de “*Geçmiş Yılların Hikâyesi*” teşkil etmektedir.

Geçmiş Yılların Hikâyesi'nin en eski nüshası, Kutsal Sinod'un Ober Prokurorluğu vazifesini icra eden Kont Aleksey İvanoviç Musin-Puşkin tarafından 1792 yılında gün yüzüne çıkarılmıştır. Nüshanın, bu yıla dek Vladimir şehrindeki Rojdestvenskiy Manastırı'nda muhafaza edildiği malumatına sahibiz. Nüsha 1377 yılına tarihlenmekte ve *Lavrentiyev Kroniği*'ne de adını veren müstensihî Keşiş Lavrentiy'nin adıyla birlikte zikredilmektedir. Keşiş Lavrentiy'nin bu çalışması, içerisinde bir Rus kroniği barındıran en kadim el yazma eserdir. Efsaneyle karışık bir söylentiye göre, dönemin İngiliz sefiri, Kont Musin-Puşkin'den bu el yazmasını ücreti mukabilinde satın alıp Londra'ya götürmek istemiştir. Bu paha biçilemeyen el yazmasının Rusya'dan alıp götürülmesine Kont'un vicdanı razı gelmemiş olsa da karşısındaki İngiliz diplomatını reddetmekte de hayli zorlanmıştı. Bu ikilemden bir çıkar yol olarak kroniği, Rusya İmparatoriçesi II. Yekaterina'nın torunu ve müstakbel imparator I. Aleksandr'a armağan etmeye karar vermiş ve neticesinde de İngiliz sefirin eli boş kalmıştır. Fakat Orta Çağ diliyle yazılmış bu el yazması, çarzadenin hususi ilgisine pek mazhar olamadığından, o da bu kitabı alıp St. Petersburg Halk Kütüphanesi'ne armağan etmiştir. Ve bu el yazması tâ o zamandan beri muhafaza olunduğu, Rusya Milli Kütüphanesi (önceki adı Halk Kütüphanesi) El Yazma Eserler Birimi'nin en gözde incisidir.

Lavrentiyev Kroniği, 1305 yılının hikâyesine dek tutulmuştur ve onun 1110 yılına kadarki ilk kısmını *Geçmiş Yılların Hikâyesi* teşkil etmektedir. 1110 yılının hikâyesi aktarılırken anlatı kesintiye uğramakta ve hemen sonra 1116 yılı ibaresiyle, Kiev Vıdubiç Aziz Mihail Manastırı Başkeşişi Silvester'in “bu kitapları yazdığı” ifadesi olmaktadır. İşte bu son cümleler, *Geçmiş Yılların Hikâyesi*'ni

kimin yazdığına dair bir sır perdesiyle çevrilidir. Demek istenen şu ki *Geçmiş Yılların Hikâyesi*'nin metni, *Lavrentiyev Kroniği* hariçinde, İpatiyev Kroniği gibi bir başka Eski Rusça kroniğin içerisinde de bulunmaktadır. Daha geç bir tarihte, XV. asırda yazılmış olan bu kronik, 1292 yılının hikâyesine dek tutulmuş ve Kostroma şehrindeki İpatiyev Manastırı'nda bulunmuştur. Fakat mesele şu ki bu kronikteki *Geçmiş Yılların Hikâyesi* nüshasında 1110 yılı hikâyesinden sonra anlatı kesilmemekte, 1111, 1112, 1113 yıllarının hikâyeleriyle devam etmekte ve 1116 yılının hikâyesinde herhangi bir şekilde “Başkeşiş Silvester”in adı sanı geçmemektedir. Bunun aksine eserin sonunda değil başında *Geçmiş Yılların Hikâyesi*'nin Kiev Mağara Manastırı'nın bir keşişi tarafından meydana getirildiği ifade olunmaktadır. Daha geç bir tarihte, XVI. asırda yazılmış Hlebnikov Kroniği'ndeki *Geçmiş Yılların Hikâyesi* nüshası ise bu keşişin adını Nestor olarak vermektedir.

“Silvester mı Nestor mu ikilemi” işte bu şekilde meydana çıkmıştır. İlk Rus kroniğini bunlardan hangisi ve ne zaman meydana getirmiştir? Bilim insanları, “Nestor ile Silvester arasındaki bu davayı” karara bağlamak için uzun yıllar boyunca pek çok girişimde bulunmuştur. XX. asrın başlarında, Rusya Bilimler Akademisi üyelerinden Aleksey Aleksandroviç Şahmatov'un tetkiklerinden sonra, sadece bu kroniğin değil Rus kronik yazıcılığının XI. asırda Kiev Mağara Manastırı'nda ortaya çıktığı görüşü kabul edilmiştir. Varsayımlardan birine göre, tarih içerikli en eski eser, Vladimir'in (980-1015) de aralarında olduğu ilk Rus knezlerinin icraatlarının tasvir edildiği bir nesir yazıdan oluşmaktaydı. Tarih yazımında bu nesir yazıyı “En Eski Anlatı (Skazaniye Drevneyşeyye)” yahut “İlk Knezlere Dair Anlatı (Skazaniye o Pervih Knazyah)” diye adlandırmak makbul görülmüştür. 1070'li yıllarda, yine zikredilen bu manastırda, içerisinde “En Eski Anlatı”yı da barındıran “Nikon Derlemesi (Svod Nikona)” diye bilenen bir

eser ve 1093-1095 yıllarında Başkeşiş İoann tarafından bunun devamı niteliğinde “Başlangıç Derlemesi (Naçalnyı Svod)” diye anılan bir eser daha meydana getirilmiştir. Tüm bu eserler, maalesef günümüze dek ulaşamamıştır. Bu eserlerin izlerini taşıyan daha geç tarihlerde meydana getirilmiş metinler, araştırmacılar tarafından tetkik edilmekte ve ancak varsayımsal olarak, birtakım ipuçlarından yola çıkarak ilk halleri bir kurguyla ortaya konmaya çalışılmaktadır.

1110-1112 yılları arasında Keşiş Nestor, kendinden önce yazılmış olan bu kronikler üzerinde yer yer müdahalelerin ve eklemelerin olduğu kapsamlı bir tashihi çalışması yaparak, *Geçmiş Yılların Hikâyesi*'nin ilk edisyonu olan yeni bir derleme meydana getirmiştir. Fakat ne var ki bu eser de günümüze dek ulaşamamıştır. 1116 yılında Kiev Büyük Knezi Vladimir Monomah'ın talimatıyla Silvester, *Geçmiş Yılların Hikâyesi*'nin ikinci edisyonunu yapar ve “Nestor'un kroniği”nin son kısmını, devrin iktidarının sahibi olan Vladimir Monomah'ın gönlünü hoşnut edecek bir mahiyette olduğundan farklı bir şekilde yazar. İşte bu ikinci edisyonun, *Lavrentiyev Kroniği*'ne yansıdığı şekilde bir görüş bugün hâkimdir. 1118 yılında ise Novgorod Knezi Mstislav Vladimiroviç'in talimatıyla *Geçmiş Yılların Hikâyesi*'nin üçüncü edisyonu yapılmış ve bu edisyon, kısmen Nestor'un yazdığı metni yeniden canlandırırken kısmen de Silvester'in editoryal müdahalelerini görmezden gelmiştir. Silvester'in kimi müdahalelerinin görmezden geldiği hâliyle bu üçüncü edisyon ise İpatiyev Kroniği'ne yansımıştır. Yani bir manada denilebilir ki üçüncü yani *Geçmiş Yılların Hikâyesi*'nin uğradığı en son edisyon, *Geçmiş Yılların Hikâyesi*'nin günümüze dek ulaşamamış ilk versiyonunu, en eskisi olduğunu bildiğimiz, ikinci edisyonun neticesi olan *Lavrentiyev Kroniği* içerisindeki nüshadan görece daha iyi yansıtmaktadır. Fakat nihayetinde bu da bir varsayımdır.

Rus kronik yazarlığının kökenine dair, meşhur Rus âlim A. A. Şahmatov'un (1864-1920) tasavvurlarına dayanan bu varsayımlar, bugün tekrar tekrar ele alınmakta ve her seferinde daha da teferruata inilmektedir. Farklı araştırmacılar tarafından, kroniklerin uğradıkları editoryal müdahalelerin boyutları ve bunların neticesinde ortaya çıkan farklı nüshaların birbirleriyle olan ilişkileri farklı şekillerde izah olunmaktadır. Ve kabul etmek gerektir ki bu meselelere ilişkin ortaya çıkan tartışmalar bugün, nihayete erecekleri o evrenin oldukça uzağındadır. Sarıh olan tek bir şey var, o da Rus kronik derlemelerinden günümüze dek erişmiş olanları arasında en eskisinin *Geçmiş Yılların Hikâyesi* olduğu ve onun XII. asrın başlarında kendisinden daha erken tarihlerde, XI. asırda yazılmış fakat sonrasında yitirilmiş kronikleri esas alarak meydana getirilmiş olduğudur. Yine bu minvalde, Nestor ve Silvester hakkında bu kimselerin, ilk Rus kronikçileri arasında oldukları ifade olunabilir. (Pek tabii ki her birinin tam olarak ne yazdıkları tartışmasının halen devam ettiğini hatırd tutarak)

Geçmiş Yılların Hikâyesi'nin meydana getirilişine, devrin insanların zihin âlemlerindeki bazı tasavvurlar sebep olmuştur. İlki, IX. asırda (tam tarih vermek gerekirse *Geçmiş Yılların Hikâyesi* 882 yılını vermektedir) Dinyeper Nehri'nin orta akıntısında Doğu Slavları cemedilmiş ve bu birliktelikten de az zaman sonra Eski Rus Devleti neşet etmiştir. Bu devlette siyasi kapitali ve iktidarı elinde tutan sosyal katman, kuzeyden gelen Viking birliklerinin (o devirde "Vareglar" diye tesmiye olunan) liderleriydi. Bu liderlerin iktidarlarının dayanaklarını, kendi müfrezeleri ve Slav kabilelerinin eşraftan saydıkları kimseler (kronik bu kimseleri, Polyanlara mal etmektedir) teşkil etmekteydi. Teşekkül etmekte olan devletin merkezi, Kiev'de bulunmaktaydı. Muhtemelen, Hedeby'dan (Almanya, Schleswig-Holstein Eyaleti) çıkma Danimarka Vikinglerinden bir kraliyet ailesi olan

Skyöldunglar hanesine dayanan, bugün bizim Rurikoviçler diye tesmiye ettiğimiz knezler hanedanı, hükümdarlık etmeye bu şehirde, Kiev’de başlamıştır. Bazı araştırmacılar bu hanedanının kurucusu olan Rurik’i, Dorestad’ın, Frislandiya’nın ve Rüstringen (bugün Almanya, Aşağı Saksonya Eyaleti’nin kuzey ucuna denk düşer) bölgesinin hükümdarı olan Jutlandiyalı Rörük (?-882) ile bir tutmaktadırlar. Elimizdeki Rus kroniğine göre aşağı yukarı 864 yılında, Kuzey Rusya’da, Aldeyguborg (bugünkü Rusçada: Ladoga) adlı bir Viking şehirde, müfrezesiyle birlikte Rurik diye bir knez peyda olmuştur. Bu belki Rörük Yutlandskiy idi belki de yaygın bir Hristiyan ismi olan Rörük adında bir başkası idi. Bugün tarihçilerin pek çoğu, hanedanın kurucusu olan Knez Rurik’in, esasında kronik yazarının muhayyilesinden çıkma bir karakter olduğu zannındadırlar.

Ortaya çıkan yeni devlet, devrin milletler ve devletler arası ilişkilerinde, konumunu tespit etmek ve tarihiyle, türeyiş efsanesiyle kendini âleme tanıtmak mecburiyetindeydi. Yeni devletin basındaki yeni hanedan, bir köken efsanesine ihtiyaç duymaktaydı.

Geçmiş Yılların Hikâyesi’nin meydana getirilişinin ikinci sebebi ise Bizans’tan alınan Hristiyanlık ile Rusya’nın artık vaftiz edilmiş olmasıdır. Resmi tarih olarak kronikte bu olay için 988 yılı verilmiş olmasına rağmen bu, oldukça göreceli bir tarih düşümeüdür. Alınan yeni din, her bir nesnesiyle başka, yeni bir dünya görüşüne yol açmıştır. Bu da cevaplanması gereken pek çok soruyu beraberinde getirmiştir: Bu halk, Yaradan tarafından mı seçilmiştir? Bu halkın, İsa’yı takip eden diğer halklar arasında yeri ve konumu nedir? Bu halk, layık olduğu o müspet tarihî seyre sahip olabilmek için ne tür manevî kazanımlarda, fedakarlıklarda bulunmalıdır?

Üçüncü sebep ise Hristiyanlık dininde kendini gösteren o mileniyum haşyetidir. Erken orta çağlarda miladi 1000. yılda,

kelimenin gerçek manasıyla kıyametin kopacağı bekleniyordu. İnsanlık, o Mahşer Günü vereceği cevapların hazırlığındaydı. Bu beklentinin manevi ve tarihi etkileri, son derece kuvvetli olmuştur. Nitekim bu beklenti, Batı Avrupa’da, Haçlı seferleri dediğimiz olgunun ana besin kaynaklarından birini teşkil etmektedir. (Kıyamet, koptu kopacak ama Efendimiz’in Kabri İsevî olmayanların elinde!) Bu, eskatolojik bekleşilerin tesirlerinden birini, bugün bizim ilk Rus kroniği diye tesmiye ettiğimiz ama aslında içerisinde Rus halkının ve knezlerinin icraatlarının sıralandığı ve bu kayıtlara dayanarak Mahşer Günü’nde Rusların Yaradan tarafından seçilmiş oldukları ve dünyada kendilerine biçilen misyonu layıkıyla yerine getirdiklerinin beyan edileceği, “Amel Defterleri”nin ortaya çıkışı teşkil etmektedir.

Geçmiş Yılların Hikâyesi işte bu “mücbir sebepler”den ötürü meydana getirilmiştir. Onun başlık mahiyetindeki ilk satırları mealen, zikrettiğimiz bu üç meseleyi de yanıtlar mahiyettedir:

Bu, geçmiş yılların hikâyesidir: Bu cümledeki hikâye manasını veren “povest” eğer “po vesti” yani “[alınan] habere göre, haber gereğince” diye okunacak olursa bu ilk cümleyi şöyle tefsir ve tercüme etmek gerekecekti: Bu [kronik,] zamanın bitişine dair alınan haber gereğince yazılmıştır.

Rus yurdunun [tarihinin] nereden başladığının, Kiev’de ilk kime knezlik ettiğinin ve sonrasında Rus yurdunun nasıl vücuda geldiğinin hikâyesidir.

Eski Rus kronikçinin bu emeğinin hususiyetlerinden biri de onun bir manada kültürlerin kesişim noktasında bulunuyor olmasından ileri gelmektedir. Bir tarafı itibarıyla Rusya, Hristiyanlığı ve vaftizi Bizans’tan almış ve oldukça yoğun bir Bizans kültür tesiri tecrübe etmiştir. Tam da bu yüzden tarih içerikli Bizans kronikleri, Rus kronikçilerinin kendi telif eserleri için birer

örnek kabul edilmiştir. Eski Rusya’da kilise hiyerarşisinin başında bulunan kimselerin ekseriyetle Grek kökenli olduklarını hatırlayacak olursak, kendi devirlerinde dahi son derece değerli el yazma eserleri Rusya’ya bu din adamları taşımıştır. Başka bir taraftan bakacak olursak Rusya, “Küçük Avrupa” (Leh tarihçi, Yeja Kloçovskiy’nin ürettiği bir terim) denilen yani Çekya, Macaristan, Lehistan gibi ülkelere yakın idi. Bu ülkelerin, “Büyük Avrupa’dan” farkı, Hristiyanlığın burada tâli bir statüde kalmasından yani doğrudan Roma’dan değil de aracılar vesilesiyle, çoğunlukla da Cermen devletleri üzerinden alınmasından ileri gelmektedir. “Küçük Avrupa”yı meydana getiren ülkelerde de ilk kroniklerin yine XII. asırda ortaya çıktıkları ve *Geçmiş Yılların Hikâyesi* gibi aynı soruları cevapladıkları, aynı görevleri icra ettikleri görülür. Meseleleri ele alış ve çözüm yöntemleri dahi aynıdır. Bu bilhassa, milletin kökenine dair vazedilen tasavvurlarda daha bir belirgindir. Ve hakikaten de *Geçmiş Yılların Hikâyesi*’nin yazarının tatbik ettiği *origo gentis*, Bizanslı örneklerinden ziyade “Küçük Avrupa’daki” tarih yazım geleneğine (yukarıda zikrolunan Gall Anonim ve Praglı Cosma Kronikleri) çok daha yakındır.

Yani *Geçmiş Yılların Hikâyesi*, iki farklı tarih yazım geleneğinin kesişim noktasında meydana getirilmiştir: Biri, kaynağını Bizans İmparatorluğu’ndan alan emperyal ve âlemsümul bir tarih yazımı, diğeri ise odak noktasında *origo gentis* fikrinin yer aldığı etnisite merkezli bir tarih yazımı. Kroniğin yazarının, hakikaten bir manada Slavların kökeni ve Slav halklarının birliği fikrine, Slavların yazıyla tanışmalarının, Slav alfabesinin Kirill ve Methodius tarafından icadının hikâyesine özellikle dikkat kesildiği görülmektedir. Slav dili tarihinin kronik yazarı için amasız lakinsiz çok önemli bir olgu olduğu anlaşılmaktadır; zira bu dil artık, Yaradan ile konuşmak için kullanılabilir yeni bir kitabî ibadet dili (Grekçe, Latince ve İbraniceden sonra) haline gelmiş-

tir. Dolayısıyla bu Slav dilinde konuşan halk, Yaradan tarafından seçilmiş ve nevi şahsına münhasır bir tarihi kaderin taşıyıcısı oluyordu.

Slavlığın Yaratıcı tarafından seçilmişliği tarihinin bir parçasını ise *Origo gentes Russorum* yani Rusların köken efsanesi teşkil ediyordu. Bu meselelerle alakadar bir tarihçi olan P. S. Stefanoviç'in çalışmalarında işaret ettiği üzere, bu tarz tarihlerde, "evvel zamanın icraatları" denilen söz konusu milletin tarih sahnesine çıkışına vesile olan başarılarla, kilit olaylara hususi bir vurgu yapıldığı görülür. 882 yılının hikâyesinde anlatılan, Vareg knezi Oleg'in Kiev'i ele geçişi, ardından yerli knezler Askold ve Dir'in öldürüşleri ve Eski Rus Devleti'nin kuruluşu da bu minvaldeki olaylardandır. Rus kronik yazarının, Knez Kiy şahsında Kiev'in efsanevi bir hükümdarına dair aktardığı hikâye, Çek kroniğinde karşılaştığımız Krok'a (mitolojik bir Leh yargıç ve kanun yapıcı) ve Prjemisl'a (Çek kraliyet hanedanı Prjemisloviçlerin kurucusu ve bilinen ilk knezi) dair hikâyeye, yine aynı şekilde Leh vakanüvis Vinsentiy Kadlubok'un aktardığı Krak'a (Lehlerin efsanevi ilk hükümdarı) dair hikâyeye büyük benzerlik arz etmektedir.

Rus kronik yazarının önünde pek zorlu bir görev durmaktaydı: "Rus halkı"nın tarihine, kendi devrinin şartlarına uygun bir tarihsellik görüntüsü kazandırmak. O devirde bilinen, kavranan ve tahayyül edilebilen tarihsellik görüntüsü, içerisinde hazır yazılmış bir şablonun bulunduğu Kitab-ı Mukaddes'ten esinlenilmiştir. Fakat Rus kavminin adı Kitab-ı Mukaddes'te anılmıyordu. Yani kronik yazarının yapması gereken şey Rus kavmine, Kitab-ı Mukaddes'in halkları arasında bir yer açmaktı. Onu diğerlerinin arasına yükseltmek için yapılabilecek yegâne teşebbüs, Peygamber Hezekiel'in kitabındaki (38:2-3, 18) "Knez Roş, Meşeh ve Fuval'dan" bahsetmek olabilirdi. Fakat "Knez Roş", Kitab-ı Mukaddes'in Grekçe mealinde eskatolojik kehanetlerle alakalı

yani kıyamet gününe doğru peyda olan pek menfi bir halkın lideri idi. Yani, Rusların tarihi kökenini, Yaraticı tarafından seçilmiş bir halk olarak yazabilmek için pek münasip bir kök ata değildi. Dolayısıyla geriye, bu halkın kendi efsanesini yazmak ve onu ne yapıp edip umum ezberde bilinen diğer muadillerinin arasına katmaktan başka bir çare kalmıyordu.

Geçmiş Yılların Hikâyesi'nin yazarı, eserinin ana fikri olarak Kitab-ı Mukaddes'te gördüğü fikri taklit etmiştir: Bir halkın tarihi, onun Yaradan'ı ararken kat ettiği yolun tarihidir. Bu yol, öyle bir yol ki halklar, bu süreçte yabancı kabilelerin istilaları, esaret, vadedilmiş toprakların peşinde oradan oraya sürgün hayatı, türlü türlü günahlar, yoldan çıkmalar, adaletsiz ve sapkın hükümdarların elinden çekilen eziyet ve cefa gibi çok sayıda imtihanlardan geçmek durumundadırlar. Fakat nihayetinde bu halk eğer salih bir halk ise o zaman, Yaraticı ile konuşabileceği kendine münhasır dilini, kendisine "vadedilmiş topraklar"ını teslim almak ve Yaraticı ile yeni bir "ahit" yapmak şerefine nail olabilecektir.

Geçmiş Yılların Hikâyesi'nde gördüğümüz anlatı, hemen hemen böyle bir taslak üzerine inşa edilmiştir. Slavların, Nuh Peygamber'in oğlu Yafes'ten türedikleri ilan edilmiştir. Putperest olduklarından, kader yolculuklarında çeşit çeşit musibetler gelmiştir başlarına: Yabancı kavimler-kabileler tarafından istila edilmişlerdir (Obrinler hakkındaki efsane yani "Slavlara musallat olan" Avarlar hakkındaki hikâye, "Hazar haracına dair anlatı" yani Hazarlar tarafından Slavların köleleştirildiklerine dair efsane). Pek çok zaman günah içinde bir yaşam sürmüşlerdir ("Eski Slav kabilelerinin ahlâk dışı ve pespaye adetlerinin tasvirleri"). Ayaklanmalar ve iç kargaşa ortamından ötürü huzur yüzü görmemişlerdir (Vareglerin davet edilişlerinin arifesinde "Her kabilenin bir diğer kabileye karşı ayaklanmasına" dair anlatı). Bu şekilde başka pek çok musibet örneği zikredilebilir. Fakat Slav-

lar, sonrasında *Havarilere denk* görecekları Kirill ve Methodius'un sayesinde, Yaratıcı ile konuşabilecekleri kendilerine has dillerini edinebilmişlerdir. Geriye ise "vadedilmiş toprakmışçasına" Rus yurdunun sahibi olmak, onu baştan aşağı fethetmek ve yeryüzünde yayılmış olan kavimlerin en ulu misyonu olan Yaratıcı'nın kavmi olmak mefkuresine erişmek kalıyordu.

Geçmiş Yılların Hikâyesi'nin sonraki sayfalarında da bu sebeple Hazarlara ödenen haraçtan Slavların nasıl azat oldukları, Oleg'in kumandası altındaki "Rus kavmi"nin Kiev'e nasıl geldikleri gibi konular işlenmektedir. Rus kroniklerine dair çalışmalarıyla bilinen V. Ya. Petruhin'in de parmak bastığı üzere bu zikrolunan olaylar aynı Kitab-ı Mukaddes'teki gibi Yahudi kavminin Musa Peygamber önderliğinde "Mısır'dan Çıkışlarının" ve vadedilmiş topraklara girişlerinin hikâyesini andırır bir şekilde tasvir edilmiştir. Sonrasında, Knez Vladimir devrinde Rusya'nın vaftiz edilme (hem Rus halkının hem de Rus devletinin) vakti gelmiştir. Bu vaftiz, bir manada Yaratıcı tarafından daha yeni seçilmiş bir halkın, Yaradan ile yaptığı yeni bir "Ahit" gibi, Rus yurdunu onun knezlerinin amelleriyle, inşa edecekleri ibadethaneler vesilesiyle aydınlığa kavuşturacak Ortodoksluğun övgüsü gibi tasvir edilmiştir. Bu esnada da kaçınılmaz bir şekilde, Kitab-ı Mukaddes'teki kurgunun ana bileşenleri, kronik yazarı tarafından olduğu gibi Rus tarihine aktarılmıştır. Zira bu tarih, "tarihsellik" mefhumunun kronik yazarının havsalasında kazandığı anlam ile daha da önemlisi, anladığı şeyi yegâne doğru bellemesiyle kurgulanmıştır.

Üzerine Rusların köken tarihinin inşa edildiği bu etnogenetik kurgular, ilk örnekleri itibarıyla dinî bir çehreye sahiptir. Kronik yazarının ilham kaynağının Ahd-i Atik'teki tarih yazım yöntemi olduğu hakkında yeteri kadar konuştuğumuz zannındayım. Fakat o, esinlendiği bu modeli, Ortodoksluğu itibarıyla

Ahd-i Cedid'deki farklı bir model ile pekiştirmiştir de. Bu tarih yazım metoduna göre, "Yaradan'ın kavmi" olmak uğraşındaki bir halk, sahip olduğu bütün etnik hususiyetlerinden arınmalıydı, bu hususiyetler son derece önemsizlerdi zira Mesih, akan kanı ile "(...) her oymaktan, her dilden, her halktan, her milletten insanları Yaradan'a satın almıştır" (Vahiy 5:9). Âlemşümul bir kilisede "(...) ne Helen ne Yahudi ne barbar ne İskit ne köle ne hür ayrımı yoktu, Mesih her şeydi ve her şeydeydi" (Koloseliler 3:11). İşte tam da bu yüzdendir ki *Geçmiş Yılların Hikâyesi*'nde 988 yılının hikâyesindeki vaftiz edilişten sonra, bütün Slav kabile adları birden bir bilinç dahilinde yok oluvermektedir. Bu hikâyeden evvel zikrettiği karakterlerin adını artık asla ve kat'a Polyan olsun, Drevlyan olsun yahut Kriviç olsun etnik mensubiyetiyle anmamaktadır. Zira artık vaftiz ile Doğu Slavlarının birliği tesis edilmiştir, sınırları içerisinde Rus kavminin meskûn olduğu, Yaratıcı tarafından onun seçilmiş ve sevgili kavmi için yaratılmış, münhasır bir uhrevi memleket olarak birleşik Rusya, artık vücuda gelmiştir. Vaftiz ediliş hikâyesinden evvel bu memleket kronik yazarının kaleminden kâğıda geçerken, Kitab-ı Mukaddes'teki İsrail ile paralel bir şekilde tasvir edilmiştir. Kutsal kitaptaki anlatıda İsrail'de "İsrailoğullarının 12 oymağı" olduğundan mütevellit, kronik yazarı da Doğu Slavlarında 12 büyük kableden bahsetmektedir ki bunlar da sonrasında vaftize edilerek bir ve bütün Rus kimliğinin bileşenleri olacaktır.

Bu mucizeye bir izahat getirmek lüzumundan ötürü kronik yazarı, Rus kavminin elbet bir gün gerçekleşecek olan kaderine dair, eserine bir de kehanet yerleştirmiştir. Kastettiğimiz, eserde Havari Andrew İlk Çağrılan'ın (ö. 6o) güya Dinyeper akıntısı boyunca Rusya'yı ziyaret ettiğinin tasvirleridir. Anlatıya göre bu Havari, memleketimizi kutsamış ve 1000 sene sonra İseviliğin nurunun buradan parıldayacağı, Kiev Dağları'nın tepesine bir şe-

hir inşa edileceği ve o şehrin de kiliselerle donatılacağı kehanetini tâ o zaman zikretmiştir.

Geçmiş Yılların Hikâyesi'nin yazarı, ilk Rus knezlerinin icraatlarından, elde ettikleri başarılarından da bahsetmektedir. Rurik, hanedanı kurmuş (864) ve Kuzeydoğu Rusya'daki iç kargaşaya bir nihayet getirmiş, Slav ve Fin kabilelerini hükmü altında birleştirmiştir. Oleg ise Kuzey Rusya ile Güney Rusya'yı birleştirmiştir (882). Rurik'in oğlu İgor, tüm Slav kabilelerini birleştirmiş ve Bizans ile harbe girişmiştir, Konstantinopolis üzerine defalarca sefer tertip etmiştir. 945 yılında ise Drevlyan kabilesinin ayaklanması esnasında öldürülmüştür. Karısı Olga ise bu cinayetin intikamını misliyle almıştır. Olga, Rus tarihinde bilinen ilk kadının hükümdardır. İlk kadın hükümdar olarak tarihe geçmesinin sebebi, Hristiyanlığı kabul eden (955) ilk knyaginya olmasından ileri gelmektedir. İgor'un oğlu Svyatoslav, Hazar Kağanlığı'na pek yıkıcı bir darbe indirmiştir, Tuna Bulgar yurdunda Bizans İmparatorluğu ile savaşmış ve hayatını, Peçeneklerle giriştiği bir muharebe esnasında (972) yitirmiştir. Knez Vladimir Rusya'yı vaftiz etmiş (988), hudut güvenliğini berkitmiştir. Ondan sonra knezler, Peçenekler ve Kıpçaklar gibi bozkır kökenli halklarla harp etmişler, Avrupalı krallarla münasebetler kurmuşlar, nice ibadethaneler ve şehirler inşa etmişler ve nice kanunlar yazıp yazdırmışlardır.

Kronik yazarı aynı zamanda ilk Rus azizlerinden de bahsetmektedir. Ağabeyleri Svyatopolk tarafından 1015'te katledilen Şehit Azizler Boris ve Gleb, daha 1072 yılında kanonize edilmişlerdir. Karındaşlıklarından ötürü bu iki aziz için ortaya çıkan müşterek kült, Çeklerdeki Aziz Vatslav Kültü ile benzerlik adeder. Yine aynı şekilde, nasıl Aziz Vatslav Çek Krallığı için bir semavi muhafız addedilmişse, bu şehit knezler de Rus yurdunun semavi muhafızlığını ikame etmişler, Rus yurdunu idare eden

hükümdarların “göklerdeki destekçileri” olmuşlardır. “Boris ve Gleb’in Hagiografyası”nda denir ki: Hakikat o ki siz sezarların başına sezar, knezlerin başına knezsınız (Vahiy 19:16’daki İsa Mesih için sarfedilen “Kralların kralı” sanıyla paralellik kurulmuş) çünkü sizin desteğiniz ve muhafazanız sayesinde knezlerimiz tüm hasımlarını yenerler ve sizin tevdi ettiğiniz yardıma mazhar olmakla gururlanırlar. Rus yurdunu muhafaza ve müdafaa eden iki yalmağı da keskin kılıç misali, silahımızsınız bizim. Kâfirlerin alçaklıklarını bu kılıçla devirir, şeytanın oyunlarına bu kılıçla galebe çalarız (...) Siz, bir ya da iki şehir, ya da bir avuç köy için değil, tüm Rus yurdu için şefaet eder durursunuz!” Kendi yani “milli” aziz kültünü meydana getirmek, en nihayetinde Rus halkını yükseltmek çabasının, onu da diğer Hristiyan milletler ailesinin içerisine katmak arzusunun bir dışavurumudur ki bu çaba ve arzu, *Geçmiş Yılların Hikâyesi*’nin yazarının hep odağında olan bir şeydir.

Geçmiş Yılların Hikâyesi, Eski Rus tarihini tasvir ederken Rus tarih yazımının *kanonlarını* ortaya koymuştur. Eski Rus tarihine dair hemen her hikâye, Rurik’in gelişinden, ilk knezlerin hayatlarını sarmalayan efsanelerden, Peçeneklerle olsun Kıpçaklarla olsun Bizans’la olsun sair hasımlarla yapılan harplerin tarihinden, Rusya’nın nasıl, ne zaman ve ne şartlarda vaftiz edildiğinden, Kiev’in ve Novgorod’un kadim devirlerinden vs. az ya da çok tasvirler barındırır. Tüm bunlar hakkında ana bilgi kaynakları ise işte elinizde tutmuş olduğunuz bu ilk Rus kroniğidir. O olmaksızın, Rus tarihi ve Rus tarihini kavramak için verilen her uğraş eksik kalacaktır ve en nihayetinde o olmasaydı “Rus yurdunun [tarihi] nereden başlamıştır?” sorusunun peşine düşemeyecek, asla ve kat’a bu suale bir cevap veremeyecektik.